

Handlingsplan for mangfold og integrering 2017-2020

Halden kommune

Vedtatt i kommunestyret 15.06.2017

Innhold

1.0 Innledning.....	3
1.1 Handlingsplanen i det kommunale planverket.....	3
1.2 Mål og hensikter med planen.....	3
1.3 Prosess og medvirkning.....	3
1.4 Styringsdokumenter.....	4
1.5 Avgrensning av planen.....	4
1.6 Status i Halden.....	4
1.6.1 Bosatte i Halden fordelt på primærbosatte, familiegjenforente og sekundærbosatte 2013-2016.....	6
1.6.2 Tilskudd.....	7
2.0 Visjon og målsetting.....	7
2.1 Visjon.....	7
2.2 Målsettinger.....	7
2.3 Utvikling.....	7
3.0 Arbeid.....	8
3.1 Status og fakta.....	9
3.2 Spesielle satsingsområder.....	11
3.3 Behov i planperioden.....	12
3.4 Tiltak for å dekke behovene.....	12
4.0 Utdanning.....	12
4.1 Status.....	13
4.2 Spesielle satsingsområder.....	13
4.3 Behov i planperioden.....	13
4.4 Tiltak for å dekke behovene.....	14
5.0 Bolig.....	15
5.1 Status.....	15
5.2 Spesielle satsingsområder.....	15
5.2.1 «Bolig for velferd».....	15
5.2.2 Husbankens kommuneprogram 2016 – 2020.....	16
5.2.3 Boligskole.....	16
5.3 Behov i planperioden.....	16
5.4 Tiltak for å dekke behovene.....	17
5.4.1 Type boliger.....	17
5.4.2 Beliggenhet.....	17
5.4.3 Brukt eller nytt.....	17

5.4.4. Leie eller eie	18
5.4.5 Konkret tiltak.....	18
5.4.6 Økonomiske virkemidler	18
5.4.7 Startlån.....	18
5.4.8 «Leie før eie»	19
5.4.9 Tilvisningsavtaler	19
6.0 Fritid	19
6.1 Status	20
6.1.1 Hva finnes av tilbud i Halden?	21
6.2 Spesielle satsingsområder	21
6.3 Behov i planperioden	22
6.4 Tiltak for å dekke behovene	22
7.0 Helseteam	23
7.1 Status	23
7.2 Spesielle satsingsområder	24
7.3 Behov i planperioden	24
7.4 Tiltak for å dekke behovene	25
8.0 Fattigdom	27
8.1 Status	27
8.2 Spesielle satsingsområder	28
8.3 Behov i planperioden	28
8.4 Tiltak for å dekke behovene	29
9.0 Radikalisering.....	29
9.1 Status	29
9.2 Spesielle satsingsområder	29
9.3 Behov i planperioden.....	30
9.4 Tiltak for å dekke behovene	30
10.0 lenker	31

1.0 Innledning

Halden er en bykommune i svak vekst. I 2016 ble Haldenser 30 544 hilst velkommen og Prognosene til Statistisksentralbyrå(SSB)tyder på at veksten vil fortsette i årene fremover. Den største delen av befolkningsøkningen i Halden kan tilskrives økt innvandring. Innvandrere står for ca.75 prosent av økningen i folketallet i Halden fra 2010 til 2016.De siste årene er det særlig innvandring fra de nye medlemslandene i EU som har stått for veksten, men innvandrerne i Halden kommer fra hele verden. Tall fra SSB viser at personer fra 98 forskjellige land hadde opphold i Halden pr. 01.01.2016. Lav arbeidsledighet, et høyt lønnsnivå og gode velferdsordninger gjør Norge til et attraktivt land for mange. Framskrivninger for befolkningsutviklingen fra SSB, anslår at innvandrerbefolkningen i byen kan øke med 580 personer frem til 2020.

For at Halden kommune skal bidra til en best mulig integrering, fattet kommunestyret 17.12.2015 vedtak om at rådmannen skulle utarbeide en handlingsplan for mangfold og integrering og mot radikaliserings.

1.1 Handlingsplanen i det kommunale planverket

Handlingsplanen for mangfold og inkludering inngår som en *temaplan* i kommunens helhetlige planverk. Øverst i planhierarkiet er *kommuneplanen*. Handlingsplanen for mangfold og inkludering grenser opp mot andre kommunale temaplaner som f.eks oppvekstplan, helse og omsorgsplan og boligsosial handlingsplan. Flere av tiltakene i disse planene vil også komme innvandrerbefolkningen til gode, selv om de ikke er rettet direkte mot minoriteter. Denne handlingsplanen skiller seg imidlertid fra øvrige planer i at den har et eksplisitt fokus på innvandrerbefolkningen. Planen representerer således en mer spisset tilnærming til mangfolds- og inkluderingsarbeidet enn det som er skissert i de overordnede målene i kommuneplanens samfunnsdel.

1.2 Mål og hensikter med planen

Halden kommune har lang erfaring med en mangfoldig befolkning og det er stor enighet både på politisk og administrativt nivå om at dette er et viktig arbeid. Mangfolds- og inkluderingsarbeidet handler både om generelt holdnings- og verdiskapende arbeid, samt særskilte innsatser som har til hensikt å redusere/kompensere for ulikheter i levekår. Det er en kjensgjerning at innvandrere og flyktninger er en av gruppene som kommer dårligst ut på levekårsstatistikkene. Oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet. Med oppvekst- og levekårsforhold menes for eksempel økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold, og utdanningsforhold.

Levekår defineres i et samspill mellom individuelle faktorer og ressurser og de muligheter en har til å realisere disse på arenaer som skole, arbeid osv. Jo lengre ned på den sosiale rangstigen en befinner seg, jo kortere er levealderen og jo dårligere er helsen.

1.3 Prosess og medvirkning

Folkehelseråd giver har koordinert arbeidet. Det ble gjennomført et oppstartmøte for å skape en felles forståelse for oppdraget. Det ble utpekt en gruppeleder for hvert tema som igjen hentet inn personer med kompetanse på de ulike temaene, til en gruppe.

Gruppelederne har vært: Karin Oraug, koordinator for prosjekt raskere bosetting , Gina Finsrud, næringskonsulent fra avdeling for samfunnsutvikling, Kristian Marhaug, konsulent

for koordinerende tjenester, Solfrid Damgaard, leder for helsehuset, og Rolf Karlsen, prosjektleder for prosjekt introduksjon frivillig.

Det har vært felles møter og en til en møter for gruppelederne. Gruppene har hatt møter og medvirkningsprosesser med brukere og samarbeidende kommunale instanser.

1.4 Styringsdokumenter

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn (diskrimineringsloven om etnisitet. Se lenke på siste side)

I planlegging av tjenesteyting og i medarbeiderperspektiv og samfunnsperspektiv er det viktig å ha kunnskap om ulike diskrimineringsgrunnlag. Det gir utgangspunkt for god kommunikasjon og samhandling med mennesker og grupper som har risiko for å bli diskriminert.

IMDI er statens organ for integrering av innvandrere. På deres hjemmesider er det fagstoff innenfor alle viktige temaområder og videre henvisning til artikler og andre nettsteder. (se lenke på siste side)

Faglig forum for kommunalt flyktningsarbeid FFKF. (se lenke på siste side)

Kunnskap er – ved siden av dialog – den viktigste faktoren for å sikre likeverdige tjenester og utvikle gode holdninger til mennesker med annen etnisitet og fra andre kulturer. I tillegg til kurs og opplæring kan overnevnte instanser hjelpe med å innhente kunnskap og informasjon.

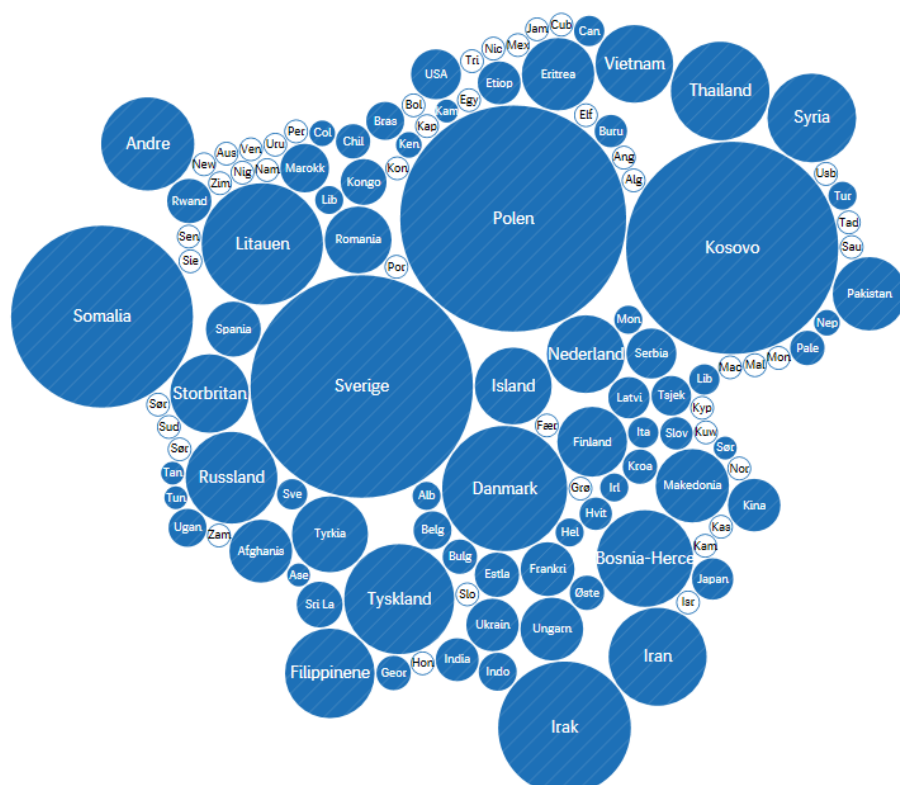
1.5 Avgrensning av planen

Med mangfold i den sammenhengen dette vedtaket ble fattet, er det avklart at det i hovedsak gjelder gruppene innvandrere, flyktninger og asylsøkere. (Heretter kalt innvandrere)

Det ble i kommunestyrets vedtak bedt om at det utarbeides en «handlingsplan» og det er det avklart at det er handlingsdelen i en plan som er bestillingen. Når det gjelder radikaliserings, så er temaet tatt med i denne handlingsplanen.

1.6 Status I Halden

Halden har innbyggere med et mangfold av nasjonaliteter.

kilde: Imdi
(Lenke til detaljer på siste side.)

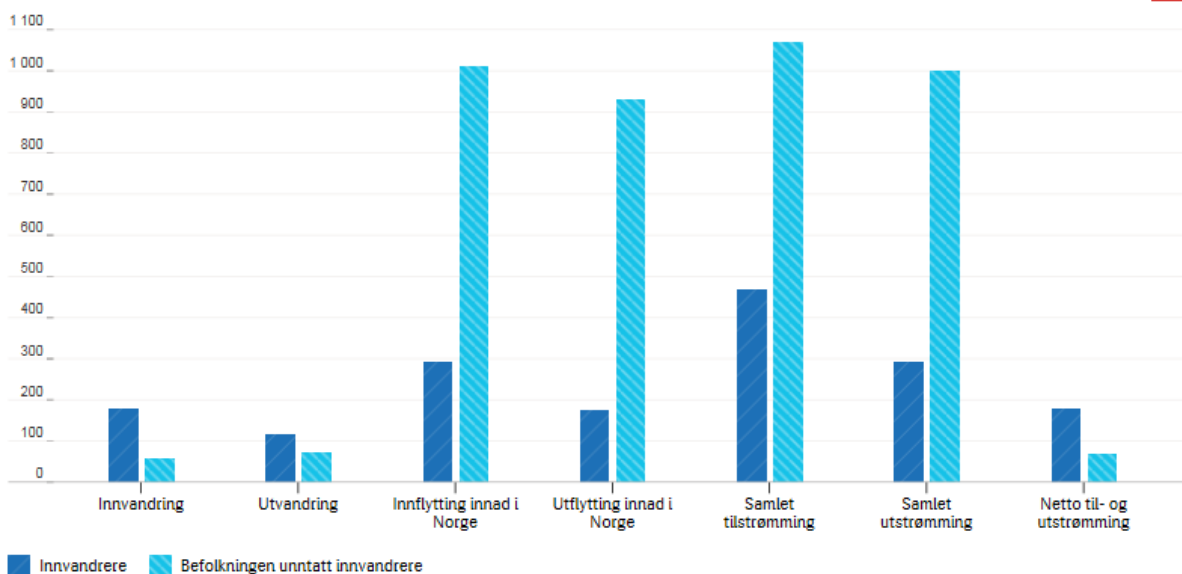
Innvandrere og norskfødte med innvandererforeldre - andel av befolkningen fordelt etter opphavssted (verdensdel) 1.1.2016							
	Europa unntatt Tyrkia	Afrika	Asia med Tyrkia	Nord-Amerika	Sør- og Mellom-Amerika	Oseania	Alle land
0101 Halden	8,4 %	2,0 %	3,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	13,7 %
0104 Moss	8,7 %	2,9 %	7,6 %	0,2 %	0,4 %	0,0 %	19,9 %
0105 Sarpsborg	9,6 %	1,9 %	5,6 %	0,1 %	0,3 %	0,0 %	17,5 %
0106 Fredrikstad	7,8 %	2,3 %	5,7 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	16,2 %

kilde: Østfold analyse

Haldens andel av innvandrere er lavere enn de andre østfoldbyene. Den største andelen kommer fra andre europeiske land. En stor andel av innvandrere kommer som intern flytting i Norge,

Kommunestyret fattet vedtak om å ta imot 57 flyktninger hvorav 2 mindreårige i 2016. I tillegg flyttet mange til og fra Halden, både innvandrere og Nordmenn.

Figur | Tabell

Figuren viser antall flyttinger fordelt etter flyttekategori og bakgrunn i 2015 i Halden.

Kilde:Imdi

Diagrammet over viser i flyttemønster i antall personer i 2015. Den første mørkeblå søylen viser at i underkant av 200 innvandrere kom til Halden fra utlandet, mens den andre mørkeblå søylen viser at i overkant av 100 innvandrere flyttet ut av landet fra Halden. De innvandrerne som kom flyttende til Halden fra andre steder i Norge ses i neste mørkeblå søyle. Det var ca. 300 personer. Antall innvandrere som flyttet fra Halden til andre steder i Norge var ca. 190.

1.6.1 Bosatte i Halden fordelt på primærbosatte, familiegjennforente og sekundærbosatte 2013-2016

Kategori	2013	2014	2015	2016
Primærbosatte	8	14	48	55
Familiegjennforente	7	0	5	31
Sekundærbosatte	10	6	0	2
Nyankomne totalt	25	20	53	88

For 2017 ble Halden anmodet om å ta imot 45 flyktninger. Kommunestyret vedtok 08.12.16 å ta imot 15 flyktninger i 2017.

1.6.2 Tilskudd

Kommunene får ulike tilskudd når de bosetter flyktninger. De største utgiftene kommer de første årene etter bosettingen. Jo raskere flyktningene blir selvhjulpne, jo større andel av tilskuddene går rett til kommunen.

Dette er tilskudd kommunene får fra IMDi når de bosetter flyktninger:

- Integreringstilskudd
- Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger
- Tilskudd for personer med funksjonshemninger og adferdsvansker
- Norsktilskudd
Ekstratilskudd for bosetting

Dette er relevante tilskudd fra andre statlige aktører:

- Husbankens tilskudd til utleieboliger
- Bufetats refusjonsordning for utgifter til kommunale barnevernstiltak utover kommunens egenandel.

Integreringstilskuddet er pr. 2017: kr 717 400 over 5 år for voksne, kr 717 400 over 5 år for barn under 18 år, kr 767 400 over 5 år for enslige voksne. Personer som får vedtak om familieinnvandring med en person som har opphold på humanitært grunnlag utløser integreringstilskudd i 3 år

(lenker på sist side til alle tilskudd)

2.0 Visjon og målsetting

2.1 Visjon

Halden skal være en kommune hvor alle krefter jobber sammen for at innvandrere skal bli en naturlig del av lokalmiljøet, både på fritiden og i arbeidslivet.

2.2 Målsettinger

- Andel innvandrere forventet er i arbeid/utdanning direkte etter endt introduksjonsprogram er 60%
- Innvandrere er etablert i gode bomiljøer spredt rundt i kommunen
- Innvandrere deltar i frivillige lag og foreninger i lokalsamfunnet

2.3 Utvikling

- Resultat pr. 2015: ca. 41 %. er i arbeid/utdanning etter endt introduksjonsprogram i Halden.
Det krever systematisk og kontinuerlig arbeid for at innvandrere skal forstå norsk organisasjonslivs oppbygging og hensiktsmessigheten i å delta

3.0 Arbeid

Mål og disponeringsbrevet 2017 er NAV sitt arbeidsdokument for prioriterte områder for kommende år. Utdrag som gjelder det aktuelle området:

Innvandrere fra land utenfor EØS-området

Arbeids- og velferdsetaten skal ha en sentral rolle i integreringsarbeidet, og satsingen på å styrke etatens samlede innsats på innvandrersområdet fortsetter i 2017.

Alle fylker skal ha utpekte ressurspersoner og en egen plan for kompetanseutvikling på fagområdet.

Innvandrere fra land utenfor EØS er en prioritert gruppe for etaten i 2017. Det er et mål at yrkesdeltakelsen for arbeidssøkere med innvandrerbakgrunn økes.

I NAV Halden sin virksomhetsplan for 2017 er arbeidet med innvandrere et prioritert område. NAV har som mål for 2017 at det skal være:

- Reduksjon i tiden fra start i introduksjonsprogrammet og til jobb.
- Økt arbeidsinnretting på introduksjonsprogrammet.
- Økt yrkesdeltakelse for innvandrere etter endt introduksjonsprogram.

Introduksjonsordningen

Introduksjonsordningen er det sentrale virkemiddelet for å integrere nyankomne i det norske samfunn og arbeidsliv. Kommunene har ansvar for introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnsfag. Arbeids- og velferdsetaten bidrar til å gjøre introduksjonsprogrammet arbeidsrettet og individuelt tilrettelagt ved at etaten deltar i samarbeid om den enkelte deltaker på et tidlig stadium av programmet. Arbeids- og velferdsetaten har forventninger til at det rettighetsbaserte tilbudet innenfor voksenopplæringen, herunder opplæring i grunnleggende ferdigheter og videregående opplæring, utnyttes bedre.

Hurtigsporet i introduksjonsprogrammet

Regjeringens mål er at NAV kommer tidligere inn i løpet fra mottak til integrering. Fylkene må sikre at nyankomne med kompetanse som er lett omsettelig på arbeidsmarkedet fanges opp tidligere for å sikre en raskere integrering.

3.1 Status og fakta

3.1.1 Arbeidsledighet blant innvandrere

Tabell 3 viser arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken i de utvalgte kommunene per 16.11.2016, sortert på hele befolkningen, befolkningen eksklusiv innvandrere og hos innvandrere isolert.

Halden	Hele befolkningen	3,6
	Befolkningen eks innvandrere	2,5
	Alle innvandrere	11,5
Sarpsborg	Hele befolkningen	3,3
	Befolkningen eks innvandrere	2,2
	Alle innvandrere	9,4
Fredrikstad	Hele befolkningen	3,4
	Befolkningen eks innvandrere	2,2
	Alle innvandrere	9,9
Moss	Hele befolkningen	3,9
	Befolkningen eks innvandrere	2,6
	Alle innvandrere	9,7
Østfold	Hele befolkningen	3,3
	Befolkningen eks innvandrere	2,3
	Alle innvandrere	9,3
Norge	Hele befolkningen	3,1
	Befolkningen eks innvandrere	2,3
	Alle innvandrere	7,2

Tallene er hentet fra www.ssb.no

Tabell 3 viser at arbeidsledigheten blant innvandrerne i Halden er den høyeste blant samtlige kommuner, Østfold og landet. Innvandrerbefolkningen i Halden har en arbeidsledighet på 11,5 %, mens den for Østfold samlet ligger på 9,3 %. På landsbasis er arbeidsledigheten blant innvandrere på 7,2 %. Når det gjelder arbeidsledighet for hele befolkningen, er det kun Moss med en arbeidsledighet på 3,9 %, som ligger høyere enn Halden.

Fakta: Forskning om faktorer som påvirker måloppnåelse i introduksjonsprogrammet

Tidligere forskning dokumenterer flere sammenhenger mellom introduksjonsdeltakernes individuelle egenskaper og sannsynligheten for å være i arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram. Det er kjønn og landbakgrunn som ser ut til å ha størst betydning. Videre peker rapporten på at kommuner med høy sysselsetting også har best resultater i introduksjonsprogrammet. Det antas imidlertid at det er mulig å veie opp for disse faktorene gjennom kommunens tilbud i introduksjonsprogrammet.

Kilde: Rambøll 2011

3.1.2 Arbeidstreningsplasser

Det er et krav gjennom introduksjonsprogrammet at hver deltager skal være i aktivitet 37,5 timer per uke, fulltidsprogram. Fulltidsprogram er en kombinasjon av teori og praksis. Hensikten med arbeidspraksis er at deltakeren skal bli bedre i norsk samtidig som man er i en arbeidspraksis som har relevans til brukerens yrkesønske og kompetanse.

Ved å ha en person på praksisplass, pådrar arbeidsgiveren seg et stort samfunnsansvar, som igjen vil bidra til god integrering av den enkelte. Deltakeren vil bidra ikke bare i forhold til ekstra arbeidskraft, men også til mer kunnskap om ulike deler av verden. Personen, i møte med kollegiet, vil bidra til en flerkulturell forståelse.

Mål for praksisperioden er at deltakeren skal:

- Praktisere norsk.
- Få kjennskap til norsk arbeidsliv.
- Tilegne seg relevant faglig yrkeskompetanse.
- Lære om et mulig fremtidig yrke.

Per 31.12.16 tilbyr 14 kommunale virksomheter 21 språkpraksisplasser, 19 private bedrifter tilbyr 22 språkpraksisplasser, mens 3 frivillige organisasjoner tilbyr 3 språkpraksisplasser.

Erfaring viser at det er vanskelig å fremskaffe tilstrekkelig antall praksisplasser. Det er spesielt vanskelig å finne praksisplasser innen håndverksyrker. Dessuten er det per i dag for få kommunale praksisplasser Disse forholdene fører til at for mange blir gående på HKK uten arbeidspraksistilbud. Per i dag skal de som ikke er i praksis gis et ekstra tilbud om intensiv norskopplæring.

Målet er som tidligere nevnt at samtlige deltakere skal ha en praksisplass i løpet av introduksjonsprogrammet.

3.1.3 Resultat etter endt introprogram

I **2016** var det seks deltakere som gjorde seg ferdig med introduksjonsprogrammet.. Av de seks deltakerne i programmet, er det en som har kommet seg ut i arbeid, en har startet opp på NAVs Kvalifiseringsprogram (KVP), mens fire er avhengige av sosialhjelp. De som mottar sosialhjelp er registrert som arbeidssøkende og bli fulgt opp av veileder i NAV Halden.

Flesteparten av de flyktingene kommunen har bosatt i 2015 og 2016 vil ikke være ferdig med introduksjonsordningen før i løpet av 2017 og 2018.

I løpet av **2017** vil det være 21 deltakere som fortløpende kommer til å avslutte sin deltagelse i introduksjonsprogrammet. Flere av disse er ikke klare for å gå direkte over i arbeid, da de fortsatt er på et for dårlig språklig nivå.

3.1.4 NAVs markedsarbeid

Det er NAVs markedsavdeling som har ansvaret for det overordnede markedsarbeidet ved NAV Halden. Dette inkluderer markedsplan, jobbmesser, frokostmøter, bedriftsundersøkelsen og arbeidsprognosen. Avdelingen består av tverrfaglige team der ansatte fra flere avdelinger og ansvarsområder deltar. Flyktingeteamet er representert i avdelingen med både prosjektleder «Raskere bosetting» og programrådgiver ved behov.

Kommunens flyktninger er en prioritert gruppe hva gjelder tiltak fra NAV Halden generelt. Samtidig finnes det flere ulike arbeidsrettede tiltak som er dirkede rettet mot denne målgruppen, blant annet:

- **Arbeidstreningssplasser.** En arbeidstreningssplass skal legge opp til praktisk språkopplæring og relevant arbeidspraksis opp mot deltakerens yrkesmål.
- **Yrkesnorsk.** Dette er et statlig NAV-kurs som kan være aktuelt for mange introduksjonsdeltakere etter at de er ferdig med introduksjonsprogrammet. Kurset består av et jobbsøkerkurs med praksis (8 uker med teori og 12 uker med praksis). Kurset arrangeres av Halden Arbeid og Vekst.
- **Helsefagarbeiderkurs.** NAV og Fylkeskommunen arrangerer eget helsefagarbeider kurs for minoritetsspråklige. Kurset gir tilbud til 20 deltakere som startet opp et 2-årig løp mot fagbrev.
- **Norskkurs**
- **Teknisk industriell produksjon (TIP)** for fremmedspråklige. NAV og Fylkeskommunen arrangerer eget TIP kurs for minoritetsspråklige. Kurset gir tilbud til 20 deltakere (for Østfold) som startet opp et 2-årig løp mot fagbrev
- **Andre arbeidsmarkedstiltak,** så som lønnstilskudd etc.

Fakta: Forskning om betydningen av arbeidsmarkedstiltak

Det indikeres en klar sammenheng mellom deltakelse på arbeidsrettede kurs og tiltak og hvorvidt flyktningene er i arbeid eller utdanning året etter avsluttet introduksjonsprogram.

Kilde: Rambøll 2011

3.2 Spesielle satsingsområder

For å unngå svake sysselsettingstall i fremtiden må det bli et større fokus på det første året flyktningene er bosatt i Halden. Organisering av integreringsarbeidet må ses i sammenheng med hvordan vi disponerer ressursene.

Hurtigsporet ble omtalt i [Integreringsmeldingen](#) og blir nå konkretisert:

- Flyktninger skal få en grundig kompetansekartlegging i mottakene slik at NAV og kommunen vet hva en nyinnflyttet flyktning har med seg av kompetanse.
- NAV skal tidligere inn: Rett etter at en flyktning er bosatt skal NAV og kommunen utarbeide en individuell plan for oppfølging. Introduksjonsprogrammet behøver ikke vare i to år for alle. NAV og kommunen velger ut kandidater til hurtigsporet og vurderer muligheter for jobb og nødvendig oppfølging.
- Deltakere kan ha ulik yrkesbakgrunn, men har kompetanse som bedriftene etterspør og ellers gode forutsetninger for å komme i arbeid.
- Lønnstilskudd og oppfølgingsordninger som for eksempel mentorstøtte på arbeidsplassen skal bli brukt mer. Lønnstilskudd bør begrenses til ett år.
- Hurtigsporet bygges på ordninger som allerede eksisterer.

Det er viktig for en god integrering at flyktingene raskt kommer i arbeid. Vi har fått et oppdrag, og vi skal samarbeide godt med partene i arbeidslivet og kommunene. Dette er i tråd med arbeids- og velferdsdirektørens føringer.

3.3 Behov i planperioden

- Ansette en ekstra markedskonsulent som skal bidra til tettere dialog mot markedet i hele introduksjonsperioden.
- Flere kommunale arbeidspraksisplasser
- Ansette en ekstra programrådgiver

3.4 Tiltak for å dekke behovene

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring
Ansette en markedskonsulent dedikert denne målgruppen	NAV-leder	Gjøres i 2017
Ansette en programrådgiver	NAV-leder	Gjøres i 2017
Markedsføre arbeidskraften i fora som; Næringsråd, Industriforeningen, ordførerens frokostmøte etc.	NAV-leder, næringskonsulent i avdeling SU,	løpende
Avdeling for samfunnsutvikling ved næringskonsulent skal samarbeide med NAV om å knytte kontakter med næringslivet. Næringskonsulenten må framsnakke arbeidsplasser for flyktinger i ulike fora.	Leder for avdeling for samfunnsutvikling/Nav leder	løpende

4.0 Utdanning

Introduksjonsloven

I følge Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) har alle kommuner plikt til å tilby et helårlig kvalifiserende fulltidsprogram for flyktinger og familiegjenforente til flyktinger. Formålet med introduksjonsprogrammet er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, samt styrke deres økonomiske selvstendighet. Programmet skal som et minimum inneholde opplæring i norsk og samfunns -kunnskap, og tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet.

Regjeringens målsetting er at minst 55 prosent av deltakerne på introduksjonsprogram starter i jobb eller utdanning direkte etter avsluttet program. I 2014 avsluttet 3189 personer introduksjonsprogram. 44 prosent av disse gikk direkte over i arbeid eller utdanning. Nasjonalt ligger altså resultatene godt under de ønskede målene for ordningen.

(Lenke til introduksjonsloven på siste side.)

4.1 Status

Innvandrere med oppholdstillatelse etter utlendingsloven i alderen 16-67 år har rett og plikt til gratis norsk og samfunnsfag i til sammen 600 timer. Status i Halden er at de fleste starter opp innen en uke etter bosetting i kommunen.

Innvandrere med flyktningstatus i alderen 18-55 år har i henhold til introduksjonslovens bestemmelser rett og plikt til et introduksjonsprogram, med oppstart senest innen tre måneder etter bosetting i kommunen. Dette gjelder også for familieinnvandrere. Status i Halden er at de fleste starter opp innen fristen, og så snart de har fått nødvendig dokumentasjon til å kunne identifisere seg for å få bankkonto.

Barn i skolepliktig alder har rett til særskilt norskopplæring i den første fasen, og skal inkluderes fullt ut i grunnskolens ordinære opplæring så snart de har nytte av det. Status er at barn i skolepliktig alder starter i mottaksklasse enten på Os skole eller på Rødsberg skole i gjennomsnitt en uke etter bosetting i Halden. Det gis tilbud om SFO til barn med rett til det.

Barn i førskolealder har rett til barnehageplass med tilrettelegging for særskilt norskopplæring. Status er at sentrumsbarnehagene ikke har ledig kapasitet. Det er besluttet at Bjørklund barnehage skal være mottaksbarnehage. Foreldene er avhengig av barnetilsyn for å kunne starte med sitt introduksjonsprogram.

4.2 Spesielle satsingsområder

- Planmessig evaluering av introduksjonsprogrammet for den enkelte gjennom å bruke individuell plan som et levende dokument i samhandlingen mellom programrådiver/ lærer og deltakeren. Dette skal bidra til å sikre at deltakerne eier sin egen plan i forhold til å nå målene i den.
- Sikre at alle aktuelle instanser/avdelinger i kommunen har fokus på kompetanse hos sine ansatte og at det opprettholdes/ videreutvikles sømløst felles arbeid rundt målgruppa. Dette skjer gjennom systematisk evaluering av programmets årshjul.

4.3 Behov i planperioden

Tilstrekkelig kapasitet - og kompetanse i arbeidet med bistand til å komme i bolig, kartlegging, opplæring, barnehage, skole/SFO. Dette må skje gjennom tverrfaglig arbeid, og ansvaret forankres hos rådmannen.

4.4 Tiltak for å dekke behovene

UDI bestemmer hvem som får familiegjenforening, og kommunen får vite det først når den bosatte orienterer om det. Med et relativt stort antall familier som har kommet tilflyttende, er det blitt et stort press på mottaksklassene på Os og Rødsberg. Tiltak som sikrer tilstrekkelig omfang og et kvalitativt godt tilbud med norskopplæring må ha fokus.

Samarbeid med Halden videregående skole med tilrettelegging av opplæring for unge med rett til videregående opplæring (ungdomsrett) har høyt fokus. Høsten 2017 vil ca. 20 ungdommer være klare for opptak på videregående skole. Det skal gis nødvendig bistand til å søke på særskilte vilkår. Det første året i videregående skole er en del av introduksjonsprogrammet.

Det er behov for at noen ungdommer i introduksjonsprogrammet kan få sin undervisning i videregående skole for å fremme integrering i ungdomsmiljøer i lokalsamfunnet. Samarbeid mellom Halden videregående skole og kommunen er innledet for å lage struktur på dette arbeidet

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring
Alle innvandrere med plikt til norskopplæring skal være i gang med grunnleggende norskopplæring og samfunnsfag innen en uke etter bosetting	NAV/HKK	løpende
Halden kommune har som mål at alle med rett og plikt til et introduksjonsprogram, skal starte opp i programmet senest to måneder etter bosetting i kommunen.	NAV/HKK	løpende
Sikre barnehage tilbud i nærområder til hjemmet. Dette må sees i sammenheng med boligfremskaffelse til nye innvandrere i kommunen.	Barnehagekoordinator	løpende
Tiltak som sikrer tilstrekkelig omfang og et kvalitativt godt tilbud med norskopplæring	HKK	løpende
Samarbeid med Halden videregående skole med tilrettelegging av opplæring for unge med rett til videregående opplæring	NAV / HKK	løpende

5.0 Bolig

Kommunen bestemmer selv hvilke boliger som kan brukes til å bosette innvandrere, hvilken standard de skal ha, og hvilken leiepris som godtas.

Å skaffe boliger til innvandrere er en del av kommunens boligsosiale arbeid. De aller fleste kommuner kombinerer bruk av kommunale boliger og det private utleiemarkedet når de bosetter innvandrere/flyktninger.

Når nybosatte kommer til kommunen skal boligen de bor i være et midlertidig tilbud, og målet er at de kommer videre i egen bolig så snart det lar seg gjøre. Kommunen bør derfor jobbe aktivt for at innvandrere/flyktninger skal få mulighet til å leie eller helst kjøpe egen bolig.

5.1 Status

I dag bosettes tilnærmet alle flyktningene Halden tar imot, i private utleieboliger. Tidligere har flere blitt bosatt i kommunalt disponerte leiligheter. Denne utviklingen kan ha flere årsaker, men handler blant annet om tilgangen på kommunale boliger.

Hittil har de fleste flyktningene som bosettes i Halden vært enslige menn. Utviklingen det siste året, er at flere familier også er bosatt fra asylmottak. Det har vært en stor utvikling i antall familiegjenforente. Nav har etablert et godt samarbeid med ulike private aktører som disponerer små leiligheter og hybler, og noen av disse aktørene er store nok til at de nesten kontinuerlig kan tilby ledige boliger. Nav vet sjelden om etableringen enslige menn vil medføre familiegjenforeninger, men som man ser av tabellen under har utviklingen gått i retning av dette:

2014 – 23 personer

2015 – 48 bosatte + 10 personer på familiegjenforeninger

2016 – 55 bosatte + 31 personer på familiegjenforeninger

Noen av flyktningfamiliene som bosettes i Halden, kommer som overføringsflyktninger eller ved familiegjenforening. Overføringsflyktning, eller kvoteflyktninger, er personer som vanligvis er registrert som flyktninger hos FNs Høykommissær for flyktninger, men som ikke kan tilbys en varig løsning i det landet de befinner seg og som derfor presenteres for overføring til et tredje land. Dette betyr at de ikke er innom asylmottak, men kommer direkte til Halden fra landet de oppholder seg i når det avklart at de får oppholdstillatelse.

5.2 Spesielle satsingsområder

5.2.1 «Bolig for velferd»

Rundt 150 000 personer regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet og innvandrere er overrepresentert blant disse. Den nasjonale strategien, "Bolig for velferd" (2014-2020), skal samle og målrette innsatsen slik at flere får et godt sted å bo. Fem ulike departementer står ansvarlig for strategien som fastsetter nasjonale mål og prioriterte innsatsområder for det boligsosiale arbeidet. Strategien har tre overordnede målsetninger:

- Alle skal ha et godt sted å bo. Prioriterte områder er hjelp fra midlertidig til varig bolig og hjelp til å skaffe en egnet bolig.
- Alle med behov for tjenester, skal få hjelp til å mestre boforholdet. Prioriterte områder er å forhindre utkastelser samt gi oppfølging og tjenester i hjemmet.
- Den offentlige innsatsen skal være helhetlig og effektiv. Prioriterte mål er å sikre god styring og målretting av arbeidet, stimulere til nytenkning og sosial innovasjon samt planlegge for gode bomiljøer.

Et av de nasjonale resultatmålene som følger av dette, er at utleieboliger for barnefamilier skal være av god kvalitet og i et trygt bomiljø. Dette vil ha konsekvenser for hvordan kommunen planlegger å legge opp arbeidet med bosetting av flyktningfamilier og framskaffelse av annen bolig til flyktninger ved familiegjeningforening.

5.2.2 Husbankens kommuneprogram 2016 – 2020

Husbankens kommuneprogram er en operasjonalisering av Bolig for velferd. Halden kommune var med Husbankens forrige programsatsing, «Boligsosialt utviklingsprogram» og har valgt å inngå ny programavtale for perioden 2016 – 2020. Kommuner som deltar i programmet får blant annet prioritet ved tildeling av Husbankens økonomiske virkemidler. Innen 1. februar skal kommunen ha utarbeidet en handlingsplan for programperioden med beskrivelse av tiltak. En satsing av denne typen vil ha betydningen for alle grupper som opplever boligsosiale utfordringer, også flyktninger.

5.2.3 Boligskole

I bosettingsarbeidet har man erfart at mange flyktninger møter utfordringer når de skal håndtere det praktiske rundt et boforhold. Dette kan være problemstillinger relatert til alt fra økonomi og kontrakter til avfallshåndtering og ventilasjon. På bakgrunn av dette så man behovet for å etablere en boligskole som kunne bidra til å øke boevne og mestringstillit. Den første samlingen ble arrangert høsten 2016 og man har valgt å gjøre boligskolen til en del av det obligatoriske introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger i Halden. Selve undervisningen i de ulike temaene vil bli holdt av eksterne aktører med kompetanse på det aktuelle området.

5.3 Behov i planperioden

NAV har de siste årene klart å bosette alle flyktningene kommunen har besluttet å ta imot, innenfor de fristene som har blitt satt. Det siste året har den største utfordringen dreid seg om å finne større boliger til allerede bosatte flyktninger ved familiegjeningforening. Utgangspunktet er at kommunen ikke har et formalisert ansvar for å skaffe ny bolig når en bosatt flyktning får familiegjeningforening. Samtidig er erfaringen at de fleste har vansker med å finne bolig på egenhånd.

Beliggenhet vil være avgjørende for eventuelle nye boliger, spesielt med tanke på avstand til skole for både barn og foreldre, samt avstand til barnehage.

Nav ser det som hensiktsmessig at det investeres i eneboliger / rekkehus som bosatte flyktninger i første omgang kan leie og på sikt kjøpe når økonomien deres blir stabil nok til låneopptak, for eksempel ved hjelp av Startlån.

5.4 Tiltak for å dekke behovene

Tiltak	Ansvar	Gjennomføring
Kjøpe brukte boliger som er ca. 5 år gamle på rundt 120 m ² Kjøpe fem boliger (2 på våren og 2 på høsten), 10 mill (Ved etterspørsel fremme politisk sak om å øke antallet) Unngå boligkjøp i samme område, best integrering er kjøp i etablerte boligfelt	Nav/eiendomsavdelingen	Eiendomsavdelingen kjøper etter politisk vedtak. Pol. sak skrivers av NAV
«Leie før eie»:Tidsbestemt leieforhold med avtale om mulig kjøp av boligen med startlån etter endt kontraktperiode	NAV/eiendomsavdelingen	Løpende
Inngå samarbeidsavtale mellom kommune og uteleier om det løpende samarbeidet	NAV/eiendomsavdelingen	Løpende
Inngå tilvisningsavtaler	NAV	Eiendomsavdelingen

5.4.1 Type boliger

For familier anbefales det å kjøpe boliger i markedet i eksisterende boligområder – i første omgang boliger som de kan eie selv etterhvert. Enslige personer kan greie seg med mindre areal enn familier, og små leiligheter i borettslag eller private utleieleiligheter kan egne seg.

5.4.2 Beliggenhet

Ved gjennomgang av kriteriene, samt ringbussrutene i Halden, ser man at i prinsippet er alle områdene i en radius av 4-5 km fra sentrum er egnet for bosetting. Det må forventes at en gangavstand til nærmeste busstopp/butikk på 2 km er innenfor det en kan forvente.

Erfaringen hittil viser forøvrig at mange skaffer seg bil i løpet av kort tid.

Ved en gjennomgang av oversiktsdokumentet fra 2013, finner man at det er noen områder som på grunn av sosioøkonomisk forhold ikke bør benyttes til etablering av flyktninger og innvandrere.

5.4.3 Brukt eller nytt

Det er pr. dato rimeligere å kjøpe brukte boliger enn å bygge nye. De mest gunstige kjøpene er boliger som er ca. 5 år gamle på rundt 120m². Et søk i eiendomsmarkedet i Halden

11.11.16 viser 14 aktuelle boliger med tre soverom til salgs med en pris mellom 1,5 og 2,5 mill.kr. Rekkehus ligger på pris fra 1,5 til 1,8 mill. kr., mens eneboliger ligger mellom 1,5 og 2,5 mill.kr.

5.4.4. Leie eller eie

Det var pr. 11.11.16 49 objekter på utleiemarkedet. Kommunen må fortsatt satse på utleiemarkedet, men det bør etableres en strategi på hvor man vil at disse skal ligge, og hvor mye man skal betale i leie før det lønner seg å heller investere i flere boliger. Det anbefales å bruke husbankens støtteordninger maksimalt i anskaffelsene.

Norsk boligpolitikk har i større grad enn våre naboland, fremmet det å eie sin egen bolig. Dette skjer i første rekke ved skattefordelene man oppnår som boligeier. Det finnes ulike offentlig tilgjengelige kalkulatorer som beregner skjæringspunktet for lønnsomhet ved å leie kontra å eie bolig. Ved å ta utgangspunkt i en kjøpesum på 1,7 mill.kr. og realistiske lånevilkår og andre variabler vil man, sett i forhold til en potensiell månedlig husleie på 12.500,- spare omkring 200.000 i et 5-års perspektiv. Dette understreker lønnsomheten det er å eie sin egen bolig.

5.4.5 Konkret tiltak

Ved å bruke 10 mill.kr. kan man erverve omkring fem boliger. Anbefalingen er å kjøpe fire boliger i 2017, to på våren og to på høsten. Dersom etterspørselen viser seg større kan det fremmes politisk sak om å øke antallet.

Det bør unngås å kjøpe flere boliger i samme område. For best mulig integrering bør det investeres i boliger i etablerte boligfelt.

5.4.6 Økonomiske virkemidler

Husbanken er statens sentrale organ for gjennomføring av den vedtatte boligpolitikken. En av Husbankens viktigste målsetninger er at vanskeligstilte skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Innvandrere vil i mange tilfeller være vanskeligstilte på boligmarkedet de første årene etter ankomst i Norge, noe som ofte har sammenheng med lav og usikker inntekt.

Kommunen forvalter mange av Husbankens virkemidler og innvandrere kan av nevnte årsaker være i målgruppen for disse virkemidlene. Det vil her bli gitt en kort innføring i boligsosiale virkemidler som kan være aktuelle.

5.4.7 Startlån

Startlån og tilskudd fra Husbanken skal gjøre det mulig for personer som ikke får lån i vanlig bank, å kjøpe bolig. Norske skatteregler gjør det gunstig å eie egen bolig og tradisjonelt har boligpolitikken oppmuntret til dette. Startlån er ment å bistå personer som har en lav, men varig inntekt og som ikke har rom for sparing i sin økonomi. Barnefamilier er en prioritert del av målgruppen. Når flyktninger bosatt i Halden har fått en forutsigbar inntekt, vil de kunne søke om Startlån.

5.4.8 «Leie før eie»

«Leie før eie» er en boligsosial tilnærming kommuner kan benytte for hjelpe personer som ellers måtte leid, til å bli boligeiere. Den praktiske gjennomføringen har variert fra kommune til kommune, men kort fortalt innebærer denne måten å jobbe på, et tidsbestemt leieforhold med en avtale om mulig kjøp av boligen med Startlån etter endt kontraktsperiode. Forutsetningen er at leietaker har tilfredsstillende inntekt. I tillegg skal leietaker ha oppfylt en avtale om betaling av husleie og evt. sparing. I leieperioden betaler husholdningen månedlig leie. Deler av leie er en form for sparing som trekkes fra kjøpesummen ved et eventuelt kjøp. På denne måten vil den potensielle boligeieren bli vant til både å betjene boutgifter og spare. Samtidig sørger sparingen for at vedkommende oppfyller kravet om 15 % egenkapital. Ved at kjøpesummen settes til taksten boligen hadde på tidspunktet for avtaleinngåelse, vil kjøper få med seg verdøkningen fra leieperioden.

5.4.9 Tilvisningsavtaler

Dette er en avtale mellom en privat utleier og kommunen. Kommunen har tilvisningsrett til alle boligene i prosjektet i 20 år, og vil til enhver tid kunne tilvise opp til 40 prosent av boligene. Som motytelse får utleier grunnlån fra Husbanken med en nedbetalingstid på inntil 50 år. Avtalen gjelder for 20 år fra utbetaling av grunnlånet, og skal være tinglyst på eiendommen. Kommunen henviser sine boligsøkere til boligene, men leieavtalen inngås mellom utleier og boligsøkeren. Det skal inngås en samarbeidsavtale mellom utleier og kommunen som regulerer det løpende samarbeidet. Dersom kommunen ikke benytter seg av en bolig som står ledig, har utleier rett til å leie denne ut på det ordinære leiemarkedet.

Kommunen har ingen forpliktelser i forhold til selve leieforholdet og tilvisningsretten gir kommunen fleksibilitet i forhold til behov, samtidig som de vil kunne overholde målet om at sosialt vanskeligstilte skal inkluderes og bo spredt i ordinære bomiljø. Andre fordeler med tilnærmingen er at det blir flere utleieboliger i det ordinære markedet, tilgang på flere kommunalt disponerte utleieboliger øker og at det bidrar til et mer profesjonelt utleiemarked. Kommunen kjøper selv for midler man tidligere har fått inn gjennom salg av leiligheter.

6.0 Fritid

Den innledende utredningen under pkt.6.0 er dokumentert i

1. *Rapport Ungdom, fritidsmiljø, demokratisk deltakelse og innflytelse* – en utredning fra en ekspertgruppe nedsatt av Barne- og likestillingsdepartementet.
2. Samtaler med programrådgiverne i prosjekt Raskere Bosetting NAV Halden kommune.

Det som særpreger innvandrerungdommens fritidsmønster sammenlignet med ungdom med norsk bakgrunn, er de store forskjeller mellom gutter og jenter. Jentene har i stor grad en hjemmeorientert livsstil. Heri er det også tradisjon på at unge jenter har pålagt mye ansvar for egne yngre søsken. Dette står i tydelig kontrast til den uteorienterte livsstilen til en betydelig andel av guttene.

Manglende kjennskap hos foreldrene til den organiserte fritidskulturen er en *viktig del av*

årsaken til de store forskjellene en finner i fritidsdeltakelse mellom ungdom med hhv. norsk bakgrunn og de med ikke-vestlig kulturbakgrunn. Manglende kunnskap om hva som foregår på fritidsarenaene bidrar til å forsterke behovet for å kontrollere barna og da særlig jentene. Økonomi har også stor betydning. Mange organiserte fritidsaktiviteter koster så mye penger, at mange unge med minoritetsbakgrunn er avskåret fra å delta.

Den lave deltakelsen til spesielt jenter med innvandrerbakgrunn på sentrale fritidsarenaer, skyldes også kulturelt betingede praksiser som begrenser muligheten for å delta.

Det er få unge med minoritetsbakgrunn som uttrykker direkte at de ikke får lov til å delta i organiserte fritids- eller i idrettsaktiviteter, men det er nok mange, særlig blant jentene, som neppe vil utfordre etablerte oppfatninger om hva som sømmer seg. Dette dreier seg om aktiviteter hvor det vises mye kropp, og arenaer hvor gutter og jenter deltar sammen etter puberteten.

En annen viktig forklaring på ulikheter i deltakelse på fritidsarenaene er at unge med minoritetsbakgrunn, både jenter og gutter, bruker mer tid på lekser enn ungdom med norsk bakgrunn. Både jenter og gutter som gjennomfører introduksjonsprogrammet på Halden kommunale kompetansesenter, oppgir selv dette som en viktig grunn til at de ikke deltar i tidkrevende og organiserte fritidsaktiviteter. Å lykkes i skolen er en viktig kanal. Å satse på skolen er også en rasjonell strategi for å bli inkludert i samfunnet. Det trenger ikke stå i veien for deltakelse på sentrale fritidsarenaer, men kan gjøre det.

I Halden er det også et betydelig antall muslimske barn, ungdom og foreldre som i tillegg til ordinær skolegang eller introduksjonsprogram går på koran skole og i tillegg lærer seg arabisk språk. Dette skjer etter skoletid og i helgene.

Integrasjon og inkludering av etniske minoriteter er en toveis prosess hvor et vellykket resultat er avhengig av at både majoritet og minoritet er villig til å søke pragmatiske løsninger slik at felles aktiviteter og samhandling kan tilskyndes. Mange tilpasninger er enkle og krever ikke at majoriteten går på akkord med viktige verdier og interesser.

En økt og bredere deltakelse fra innvandrerungdom på fritidsarenaene dreier seg om mange av de store spørsmålene som også den generelle integrerings- og inkluderingspolitikken omhandler. Hvis ungdom med minoritetsbakgrunn skal kunne inkluderes i et lokalt foreningsliv, er det en forutsetning at det fortsatt er en tilstrekkelig andel foreldre med norsk bakgrunn som kan opprettholde disse organisasjonene. En kan ikke forvente at første generasjons flyktninger og innvandrere, skal kunne ta ansvar for driften av organiserte fritidsaktiviteter. Dette vil måtte hvile på de norske foreldrenes innsats. Samtidig er det viktig med tiltak som gradvis fører foreldre med minoritetsbakgrunn inn i den norske dugnads- og organisasjonskulturen.

6.1 Status

Ungdom med minoritetsbakgrunn deltar mindre i organiserte fritidsaktiviteter enn ungdom med norsk bakgrunn. Andelen gutter med minoritetsbakgrunn som driver organisert idrett i Halden er lavere enn hos norske gutter. Andelen jenter med minoritetsbakgrunn som driver organisert idrett er *betydelig* lavere enn blant jenter med norsk bakgrunn.

6.1.1 Hva finnes av tilbud i Halden?

Halden kommunes Kulturplan omhandler by- og regionsomfattende tiltak innen kunst- og kulturfeltet. Kultur- og fritidstilbud for barn og unge i byen er en viktig del av kommunens samlede kulturtilbud. Mangfold, integrering og inkludering er beskrevet som eget innsatsområde i planen. Kulturplanen utgjør sammen med Kommunedelplan for idrett og friluftsliv «det utvidete kulturbegrepet». Samlet er det i dag 97 lag og foreninger i Halden, hvorav 66 mottok kommunalt driftstilskudd i 2015.

Organiserte aktiviteter er i hovedsak lokalisert sentral og til tettstedene. I tillegg har Halden kommune store naturområder som benyttes til ulike former for idretts-, friluft- og fritidsaktiviteter.

6.2 Spesielle satsingsområder

Fylkeskommunen v/folkehelsejefen tok i 2016 initiativ til et samarbeidsprosjekt med Halden kommune, hvor en ønsker å videreutvikle introduksjonsprogrammet. Prosjektet skal sikre at deltakere på intro skal hospitere i minst ett år i en egnet frivillig organisasjon.

Fadder- organisasjonen skal sikre at deltakerne får erfaring, ikke bare i det å delta i ulike frivillige aktiviteter, men også være med på det arbeidet som gjøres i styrende organer. F.eks. være med på styremøter, i valgkomiteen, forberede medlemsmøter, årsmøter og andre aktiviteter. Varigheten skal være minst ett år, slik at deltakerne får følge lagets års-syklus.

Prosjektet skal gi deltakerne økt forståelse og kunnskap om demokratiet i frivillige lag og foreninger, så vel som generelt demokratiet i Norge.

Dette er også ment å styrke deltakernes språkferdigheter og kontaktnett som kan være viktig for å komme i inntektsgivende arbeid. En klar «ledestjerne» skal være høy fokus på jobbskapende aktiviteter, som også skal være målbart i prosjektperioden og ved avslutning av prosjektet.

Resultatmål.

Prosjektet skal ha som resultatmål at det er etablert et nært, effektivt og formelt samarbeid mellom Halden kommune og kommunens frivillige lag og foreninger, med fokus på integrering av nyankomne flyktninger i Halden, innen 31.12. 2017.

Effekt mål

Prosjektets skal bidra til at flyktninger og innvandrere som har etablert seg i Halden kommune, skal ha større mulighet til å komme i inntektsgivende arbeid. Prosjektet vil også kunne føre til at deltakerne stimuleres til videre utdanning.

Et annet viktig effektmål vi ser for oss, er at flyktninger og innvandrere i større grad vil delta aktivt i det frivillige organisasjonslivet, både som utøvere, i administrasjon og generelt frivillig innsats. Det vil også bidra til at andre familiemedlemmer, i større grad enn i dag, rekrutteres til deltakelse i lag og foreninger.

Prosjektet bør også føre til at det generelt utvikles et bedre samarbeid mellom lag og foreninger, flyktninger og flyktningeorganisasjoner og det offentlige hjelpeapparatet i Halden. Prosjektet ønsker at det oppleves en vinn- vinn situasjon, både for lag og foreninger og prosjektets hovedmålgruppe.

Østfold Fylkeskommune har innvilget Halden kommune kr. 200 000 til gjennomføring av prosjektet. Med bakgrunn i dialog i forarbeidet til prosjektbeskrivelsen er det gitt tilsagn om

ytterligere støtte på kr. 20 000, som kan benyttes til studiereise, markedsføring, møtevirksomhet, seminarer o.l.

6.3 Behov i planperioden

- Etablere kontakt med tradisjonelle lag, foreninger og idrettsorganisasjoner for å gjennomføre prosjekt «introduksjon frivillig»
- Vi ønsker i planperioden å få en grundig utredning og oversikt, gjennom dialog med flyktninger og innvandrere, over fritidsinteresser som vil bidra til at målgruppen deltar mer aktivt i lokalsamfunnet. Dette vil føre til generelt bedre integrering og inkludering.
- Gjennom en grundig kartlegging, tror vi det vil komme fram ulike interesseområder som den oppvoksende generasjon har med seg fra sitt hjemland, og ønsker å videreføre i sitt nye lokalsamfunn. Et slikt handlingsrom vil kunne gi større verdier, mestringsopplevelser, bedre integrering og mangfold i lokal fritid.

6.4 Tiltak for å dekke behovene

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring
Drive informasjonsarbeid der målgruppen befinner seg, for eksempel barnehager, utdanningsinstitusjoner, helsestasjon, flyktningehelseteam og andre aktuelle organisasjoner. Heri også innhente informasjon fra disse stedene.	NAV	løpende
Avsette aktiv innsats til innhenting av regionale og nasjonale støtteordninger rettet mot målgruppen.	NAV	løpende
Avsette tid, lokaliteter og økonomiske ressurser for å imøtekomme områder som framkommer i kartleggingen av behov.	NAV	løpende
Opprette samarbeid med idrettskretsen og frivillige lag og foreninger for å gjennomføre prosjekt introduksjon frivillig.	NAV	løpende

7.0 Helseteam

Introduksjonsloven regulerer nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Formålet med loven er styrke deres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Alle borgere skal ha like muligheter, og det skal ikke utvikle seg store sosiale og økonomiske forskjeller som følge av etniske skillelinjer.

Asylsøkere og flyktninger er en heterogen gruppe som i varierende grad kan ha gjennomgått traumer og tap før de kommer til Norge. Felles for gruppen er at migrasjon fører til oppbrudd og nyorientering, og at mange personer som av ulike årsaker har blitt tvunget til å flykte kan ofte ha større behov for helsetjenester enn andre i befolkningen (Jfr. Helsedirektoratets Veileder «Helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente, IS 1022»).

En forutsetning for å klare å delta aktivt i samfunnet med blant annet norskopplæring, samfunnskunnskap og arbeidsopplæring er en opplevelse av optimal psykisk og fysisk helse - eller i det minste en opplevelse av at helseutfordringer blir ivaretatt på en god måte av profesjonelle tjenesteutøvere. Det er derfor viktig at kommunen har god kjennskap til den enkelte flyktning for å kunne behandle og forebygge eventuelle helseproblemer.

Mange av flyktningenes helseproblemer er også vanlige i Norge, men avhengig av bakgrunn, kultur, fysiske/psykiske traumer og tidligere tilgang på helsetjenester kan de ha andre omfattende helseproblemer som krever tett oppfølging og bred kompetanse på tvers av de forskjellige fagområdene. Tilrettelagt kommunikasjon via tolk er ofte en forutsetning for å kunne yte forsvarlige helsetjenester til flyktninger.

Hovedarbeidsområdet vil være å gi et helsetilbud til nyankomne flyktninger og familiegjennforente med særlig vekt på kartlegging av psykiske og fysiske helseproblemer, oppfølging og behandling, screening av smitteførende sykdom, helsefremmende og forebyggende arbeid som helsestasjon for barn, vaksinerings, undervisning og veiledning om tema som livsstilssykdommer og mestring i samsvar med Helsedirektoratets veileder.

I tråd med **veilederen fra Helsedirektoratet** skal følgende personer gis spesiell oppmerksomhet og oppfølging:

- personer fra områder hvor det er høy risiko for bestemte infeksjonssykdommer
- personer som har vært utsatt for tortur og annen alvorlig psykisk eller fysisk traumatisering
- barn og unge som kommer alene til Norge
- gravide
- kvinner som har vært utsatt for voldtekt og annen seksualisert vold

7.1 Status

Et hovedfokus i kommunens integreringsarbeid er å sørge for gode oppveksts- og levevilkår som gir god livskvalitet, og som styrker fysisk og psykisk helse. En viktig suksessfaktor i dette arbeidet er at tjenestene er koordinerte og helhetlige, og at det er god samhandling på tvers av tjenestene.

For å sikre at flyktninger får likeverdige, koordinerte og helhetlige helsetjenester uavhengig av etnisitet og kulturell tilknytning er det under etablering et «flyktningehelseteam (FHT)» hvor fagpersonene som inngår i teamet har avsatt tid til flyktningarbeidet, inkludert kompetansebygging/heving.

Teamet er organisert i Behandlende tjenester, Enhet basistjenester og driftes av statlige integreringsmidler. Teamet består av lege i 30 % stilling, koordinator i 50 % stilling, helsesøster i 50 % stilling og psykiatrisk sykepleier i 50 % stilling.

Temaet mangler per dags dato psykiatrisk sykepleier eller annen høgskoleutdannet med relevant kompetanse og erfaring (stillingen lyses ut på nytt i løpet av februar 2017), Teamet har startet gradvis opp med de ressursene som er på plass. Flyktningehelseteamet er et viktig ledd i flyktningarbeidet i kommunen, og hovedformålet er å kartlegge helsen til flyktninger og asylsøkere samt være et rådgivende team for andre aktører i kommunen. Tjenesten skal for øvrig kun være et supplement til det ordinære tjenestetilbudet for å sikre et mer helhetlig og likeverdig tjenestetilbud til en sårbar gruppe.

Teamet skal sørge for et hensiktsmessig og kvalitativt godt tjenestetilbud til flyktninger hvor det også er lagt til rette for at kommunen på en effektiv måte kan tilegne seg spisskompetanse innen visse områder slik som traumer etter tortur/seksualisert vold, kjønnslemlestelse etc. Dette er helt avgjørende for kvaliteten på tjenestetilbudet

7.2 Spesielle satsingsområder

Etablere kartleggings- og oppfølgingsrutiner for alle flyktninger, inkludert overføringsflyktninger og familiegjenforente i henhold til Helsedirektoratets veileder, IS1022. Dette inkluderer kartlegging og oppfølging av både psykisk og somatisk helse (inkludert vaksinasjonsstatus)

Alle flyktninger som er bosatt i Halden fra og med 1.januar 2015 skal være kartlagt i henhold til Helsedirektoratets anbefaling.

Utarbeide gode og hensiktsmessige samarbeidsrutiner og prosedyrer som sikrer rask og enkel kommunikasjon og samhandling mellom fagpersonene i teamet og andre sentrale aktører i flyktningarbeidet slik som NAV og voksenopplæringen

Helseteamet skal ha en rådgivende funksjon vedrørende helseutfordringer til flyktninger og asylsøkere for andre instanser og privatpraktiserende fastleger i kommunen.

7.3 Behov i planperioden

- Det er behov for tett samarbeid med interne og eksterne samarbeidspartnere for å kunne gi raske, smidige tjenester. For å kunne gi gode tjenester på tvers er det et stort behov for utveksling av informasjon og det må utarbeides gode kvalitetssikrede rutiner for samtykke og utveksling av informasjon.

- Det er viktig med hensiktsmessige fagprogrammer og nødvendige tilganger på tvers av tjenestene for å sikre dokumentasjon i samsvar med gjeldende lov- og regelverk og mulighet for elektronisk samhandling.
- Gjøre FHT kjent for flyktninger og relevante aktører og samarbeidspartnere.
- Utvikle FHT til et kompetanse- og rådgivende team.
- Kvalitetssikre tolketjenester og øke kompetanse på bruk av tolk.

7.4 Tiltak for å dekke behovene

1. Tilbud om oppdatert vaksinasjonsstatus for flyktninger:

- Under kartleggingssamtalene skal alle flyktninger få tilbud om å oppdatere vaksinasjonsstatusen i samsvar med Folkehelseinstituttets anbefalte vaksinasjonsprogram. Tilbudet skal være gratis.

2. Samarbeid med sentrale samarbeidspartnere:

- Faste samarbeidsmøter med flyktning tjenesten på NAV og Halden kommunale kompetansesenter (HKK)
- Det skal utarbeides felles rutiner for utveksling av informasjon på tvers av tjenestene hvor hver tjeneste er ansvarlig for å praktisere i samsvar med gjeldende lov- og regelverk. Dette inkluderer oppdaterte samtykkeerklæringer som sikrer korrekt utveksling av taushetsbelagte opplysninger.
- Det skal nedsettes en arbeidsgruppe på tvers av tjenestene som arbeider med hensiktsmessige fagprogrammer og tilganger som sikrer god elektronisk samhandling.

3. Kurs og kompetanse:

- Kurs og kompetansehevende tiltak i Flyktningehelse i samarbeid med RVTS (regionalt ressurscenter om vold, traumatisert stress og selvmordsforebygging) og andre relevante ressurs- og kompetansesentre i følgende temaer:
  - Tortur og annen alvorlig psykisk eller fysisk traumatisering
  - Relevante infeksjonssykdommer
  - Voldtekt og annen seksualisert vold
- Kurs og kompetansehevende tiltak i tilrettelagt kommunikasjon via tolk for å kunne yte forsvarlige helsetjenester til flyktninger.

4. Tolketjenester:

- RLG har vedtatt at tolketjenester skal legges ut på anbud. Dette for å sikre kostnad og kvalitet på tolk som overgripende tjeneste på tvers av flere kommunalavdelinger.

5. Opplysnings- og informasjonsarbeid i helse- og livsstil til flyktingene:

- Dette kan gjelde temaer som kosthold og aktivitet, og kan gjøres i samarbeid med andre aktører slik som HKK eller i egne grupper.

6. FHT skal fortsette å være en oppsøkende tjeneste:

- Rettet mot både flyktinger og samarbeidspartnere med mål om å etablere gode samarbeidsrelasjoner

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring
Det skal gis tilbud om vaksiner, det skal være gratis	FHT	Vaksinajsonskontoret løpende
Faste samarbeidsmøter mellom FHT, NAV og Halden kommunale kompetansesenter (HKK)	Rektor ved HKK, Koordinator for raskere bosetting og Koordinator FHT	Løpende
Utarbeide felles rutiner for utveksling av informasjon på tvers av tjenestene Sørge for oppdaterte samtykkeerklæringer.	Koordinator FHT. FHT, HKK, NAV	Løpende Løpende
Nedsette en arbeidsgruppe på tvers av tjenestene som arbeider med hensiktsmessige fagprogrammer og tilganger som sikrer god elektronisk samhandling	Enhetsleder for FHT	2017
Kurs og kompetansehevende tiltak	Kommunalsjefer og Nav leder	løpende
Kurs og kompetansehevende tiltak i tilrettelagt kommunikasjon via tolk	Enhetsleder FHT	Løpende
Tolketjenester legges ut på anbud.	Kommunalsjefer / NAV leder	2017
Opplysnings- og informasjonsarbeid i helse- og livsstil til flyktingene	FHT	Løpende
FHT skal fortsette å være en oppsøkende tjeneste: Rettet mot både flyktinger og samarbeidspartnere med mål om å etablere gode samarbeidsrelasjoner	FHT	Løpende

8.0 Fattigdom

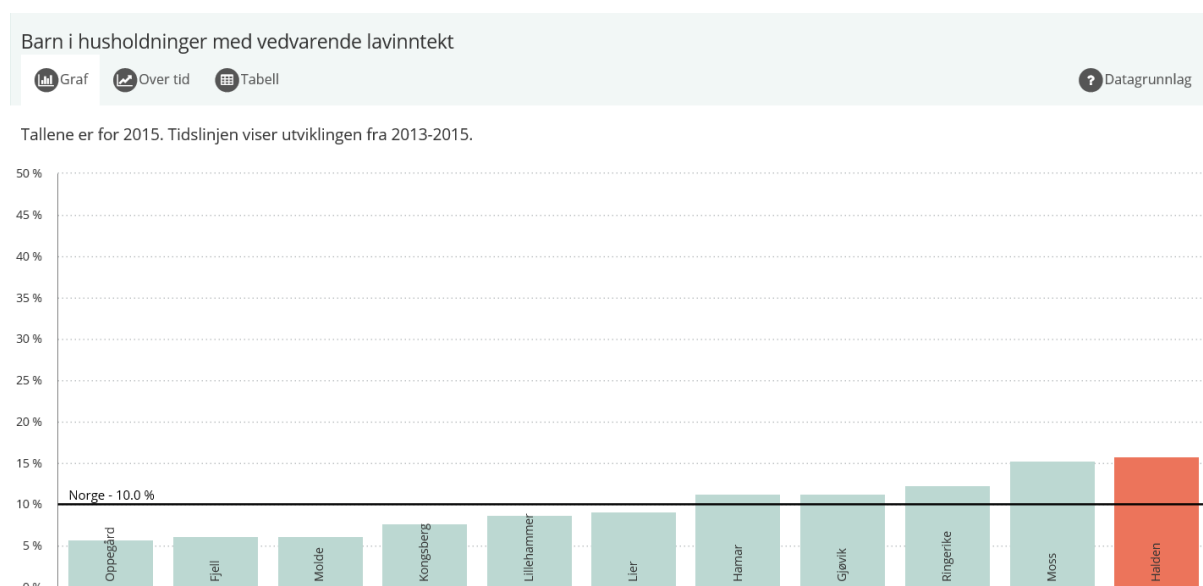
Oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet. Med oppvekst- og levekårsforhold menes for eksempel økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold, og utdanningsforhold.

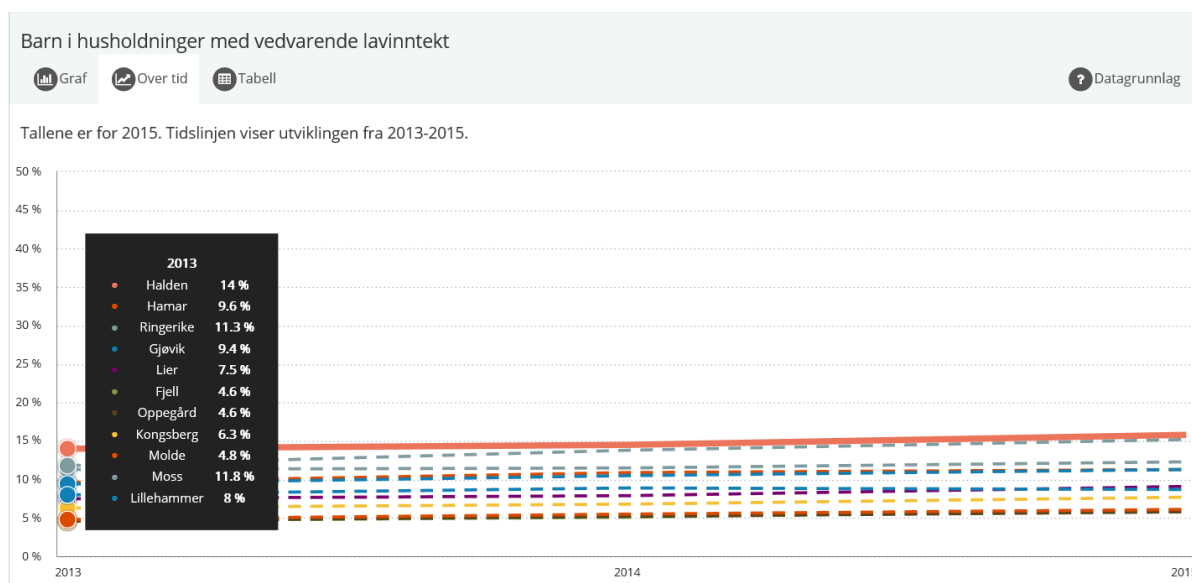
Levekår defineres i et samspill mellom individuelle faktorer og ressurser og de muligheter en har til å realisere disse på arenaer som skole, arbeid osv. Jo lengre ned på den sosiale rangstigen en befinner seg, jo kortere er levealderen og jo dårligere er helsen. De sosiale ulikhetene i helse består, selv om levestandarden øker.

Sosial ulikhet i helse måles oftest ved at en studerer sammenhengen mellom helse og sosioøkonomiske faktorer som utdanning, yrke og inntekt.

8.1 Status

I Halden bor det **30 544** personer, hvorav **21 %** er barn. Sysselsettingsgraden er **61 %**. I Halden bor 878 barn i husholdninger med inntekt lavere enn 60 % av nasjonal medianinntekt 2015. Av disse utgjør ca. halvparten barn i innvandrerfamilier. Tendensen er at tallene på fattigdomsrammede familier er økende. (bufdir.)

Barn med innvandrerbakgrunn utgjør en økende andel av barn i lavinntekts-husholdningene, og er overrepresentert i lavinntektsstatistikken: 53

Det er særlig barn med innvandringsbakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa, som bor i husholdninger med lav inntekt. Barn med innvandringsbakgrunn fra Somalia, Syria, Afghanistan, Irak og Eritrea er en særlig utsatt gruppe (Fløtten 2009, Epland og Kirkeberg 2016).

8.2 Spesielle satsingsområder

- Kvalifisere innvandrere til det norske arbeidslivet gjennom introduksjonsprogrammet. Arbeid og inntekt er vesentlig for å unngå fattigdom.
- NAV-Halden er i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet deltakere i et prosjekt for helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. Prosjektet er basert på en kunnskapsoppsummering på området. (Denne ligger på fafo sine hjemmesider, se lenke på siste side), samt en kartlegging av tilgrensede prosjekter i og utenfor NAV. Prosjektets mål er tosidig. Den overordnede og langsiktige målsettingen er å forhindre at fattigdom går i arv, dvs. å forebygge at barn i lavinntektsfamilier forblir fattige på grunn av manglende utdanning, arbeidsmuligheter og manglende sosial integrering. Den kortsiktige målsettingen er å utvikle og prøve ut en modell som kan gi bedre resultater av innsatsen for familiene i målgruppen.
- Samarbeid mellom kommunale tjenester, frivillige aktører og lag/organisasjoner for å sikre at barn og unge får delta i aktiviteter på linje med andre.

8.3 Behov i planperioden

Det er behov for å øke antall arbeidsplasser i kommunen og i næringslivet for innvandrere. Det gjelder både språkpraksisplasser for å lære norsk, og praksisplasser som gir mulighet for mer varig jobb.

Tilstrekkelig boligdekning spredt i kommunen skal bidra til sosial ulikhet og muligheter for god inkludering i lokalsamfunnet

Ressurser til å støtte familier for å dempe virkningen av fattigdom.

8.4 Tiltak for å dekke behovene

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring
Økt markedsfokus i arbeidet med å rekruttere ulike praksisplasser og varige arbeidsmuligheter	Flyktningeteamet / markedsavdelingen i NAV	løpende
Bidra til at kvalifiserte deltakere i introduksjonsprogrammet får bistand til å søke opptak i videregående skole og høgskole/universitet	HKK/ NAV v/ flyktningeteamet	løpende
Videreutvikle samarbeidet mellom lag/organisasjoner og kommunale instanser	Flyktningeteamet / Frivilligsentralen / kultur	løpende

9.0 Radikalisering

Regjeringen har gjennom ulike planer og veiledere lagt til grunn et rammeverk for at kommunene skal få en felles faglig forankring i arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme. (Se lenke på siste side)

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) definerer radikalisering som prosessen som leder en person til å bli villig til å bruke vold for å oppnå et mål.

I nyere tid har Norge siden 2011 erfaring med hva ett menneskes overbevisning kan føre til av katastrofale følger for enkeltmennesker og et helt land.

Et godt samfunn er et trygt samfunn, og i møte med ekstremistiske krefter er det viktig å tidlig oppdage personer som kan true vår trygghet og sikkerhet. Derfor er det avgjørende med kunnskap om grupper, tendenser og hvordan interagere med personer i risikozonen. Et trygt samfunn er alles ansvar.

9.1 Status

Halden kommune har ikke etablert et systematisk arbeid til å være godt nok forberedt på å møte personer som er i en radikaliseringsprosess - enten det er i retning av høyreekstremisme eller mot radikal/voldelig islamisme.

Verken i kommunen eller i lokalt politi er det tilstrekkelig kompetanse på området.

9.2 Spesielle satsingsområder

- Styrke og videreutvikle kriminalitetsforebyggende arbeid i kommunen (SLT)
- Økt kompetanse på voldelig ekstremisme og utenforskap

9.3 Behov i planperioden

Tidlig innsats/ forebyggende arbeid er grunnleggende for å hindre utenforskap hos sårbare personer.

Sjumilssteget er et satsningsområde der FNs barnekonvensjon danner grunnlag for økt kunnskap om barns rettigheter til en god oppvekst. En oppvekstplan hvor Sjumilsstegets prinsipper legges til grunn og som implementeres i alle offentlige instanser, skal bidra til at alle barn og unge får god kunnskap om, og respekt for mangfold, egenverd og tilhørighet.

9.4 Tiltak for å dekke behovene

Tiltak	Ansvar	Gjennomføring
Oppvekstplan for Halden kommune utarbeides	Kommunalsjef undervisning og oppvekst	2017
Helhetlig arbeid i førstelinjetjenesten med implementering av planens tiltak	Kommunalsjef undervisning og oppvekst	2017 / 2018
Etablere og utvikle SLT-modellen etter gjeldende prinsipper	Kommunalsjef undervisning og oppvekst	2017 og løpende
Gjennomføre opplæring i Politirådets prosjekt MOTløft 2017	Flyktningeteamet	2017 og løpende
Søke midler for å fortsette et systematisk utviklingsarbeid med kompetanseheving i førstelinjetjenesten	Kommunalavdeling undervisning og oppvekst v/ SLT koordinator	2017

10.0 lenker

- [http://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K0101/befolkning/befolkning_opprinnelsesland/enkeltaar/@\\$u=personer;\\$y=2016;landbakgrunn=%24all](http://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K0101/befolkning/befolkning_opprinnelsesland/enkeltaar/@$u=personer;$y=2016;landbakgrunn=%24all)
- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-60> (diskrimineringsloven)
- <http://www.ffkf.no/>

- [Integreringstilskudd](#)
- [Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger](#)
- [Tilskudd for personer med funksjonshemninger og atferdsvansker](#)
- [Norsktilskudd](#)
- [Ekstratilskudd for bosetting](#)

- <https://www.veiviseren.no/>
- <https://www.veiviseren.no/planlegge-lede-og-utvikle/samarbeid-med-kommuner/husbankens-kommuneprogram>
- [Husbankens tilskudd til utleieboliger](#)
- [Bufetats refusjonsordning for utgifter til kommunale barneverntiltak utover kommunenes egenandel](#)

- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80> (introduksjonsloven)

- <http://www.halden.kommune.no/tjenester/folkehelsekoordinator/Documents/Oversikt%20over%20helse-%20og%20helsetilstand%20i%20befolkningen%202015-%20revidert%20des%202016.pdf>

- www.faf.no ,

- <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme/id762413/>